

ADVIES 1709

Advies Voorontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht

Datum: 4 oktober 2017

Voorzitter: Nozizwe Dube

Aanwezigen:

Baetens Jo, Bostoën Arthur, Bouzouf Mo, De Geest Ines, Dieleman Isaak, Meeus Frederik, Meylemans Eveline, Safi Hella, Seynaeve Koen, Van Geem Amaury, Vandeghinste Nicky, Verreet Simon

De Vlaamse Jeugdraad, in vergadering op 4 oktober 2017, onder voorzitterschap van Nozizwe Dube, en met bovenvermelde aanwezigen, adviseert unaniem het volgende:

- 1.** Werk het recht om gehoord te worden uit op een volwaardige manier. Zorg dat er te allen tijde duidelijke informatie op maat van de minderjarige wordt gegeven en dat de minderjarige op ieder moment in het traject de mogelijkheid heeft om zijn/haar verhaal te doen. 2
- 2.** De Vlaamse Jeugdraad ziet het verlaten van het beschermingsdiscours en het meer aanspreken van de minderjarige op zijn/haar verantwoordelijkheid als een goede evolutie. Bouw voldoende rechtswaarborgen in opdat deze positieve verantwoordelijkheid niet doorslaat in een individueel schuldmodel. Jongeren zijn jong en nog in volle ontwikkeling, fouten maken hoort daarbij. 3
- 3.** De Vlaamse Jeugdraad plaats de ontwikkeling, ontwikkelingskansen en re-integratie van de minderjarige centraal. Zolang een vermoeden van onschuld geldt dient men in elk besluit te vertrekken vanuit het herstellen van de schade en de idee om straffende maatregelen te treffen te verlaten. Heb voldoende aandacht voor de positie van de minderjarige in kwestie. Bouw voldoende garanties in dat maatregelen die worden opgelegd in proportie zijn met zowel de maturiteit en ernst van de feiten. De absolute ondergrens voor het jeugddelinquentierecht zou 14 jaar moeten zijn. 4
- 4.** Investeer in bijkomende opleiding voor professionals werkzaam in de jeugddelinquentie zoals rechters, advocaten en politie. Doe dit steeds vanuit een kinderrechtenperspectief. 4
- 5.** Schrap de uithandengeving, die zowel wetenschappelijk als ethisch geen enkele grond heeft, uit het decreet. Voorzie een waardevolle tijdsbesteding voor jongeren die langer dan 18 jaar verblijven in de gesloten opvangcentra evenals in gesloten zorg verkeren. Werk aan hun herintegratie in de maatschappij. 5
- 6.** Bekijk gestelde problemen door jongeren steeds in hun context. Het is positief dat de zogenaamde MOF en VOS minderjarigen uit elkaar worden gehaald, maar de meeste minderjarigen die een misstap begaan komen wel uit een VOS situatie. Zet voldoende in op het versterken van hun context eerder dan hen te straffen. 5

1 Situering

In het regeerakkoord van de Vlaamse Regering werd de beslissing genomen om een Vlaamse visie uit te werken met betrekking tot de aanpak van jeugddelinquentie en meteen ook werk te maken van een regelgevend initiatief. Het voorontwerp van het decreet betreffende het jeugddelinquentierecht regelt de Vlaamse bevoegdheid wat betreft het bepalen van de reactiewijzen op jeugddelinquentie.

Er werd een traject geïnitieerd dat op gang werd getrokken via een maatschappelijk debat in verschillende werkgroepen met jeugdparquetmagistraten, jeugdrechters, jeugdadvocaten, academici, het kinderrechtencommissariaat, actoren binnen de integrale jeugdhulp, kinder- en jeugdpsychiaters, HCA-diensten, de gemeenschapsinstellingen, vertegenwoordigers van de Federale Overheidsdiensten en Volksgezondheid en de betrokken Vlaamse agentschappen.

De Vlaamse Jeugdraad ontving op 17 juli een adviesvraag op dit voorontwerp en werd een uitstel om advies te verlenen, toegekend.

Onderstaand advies kwam tot stand na een weliswaar beperkt maar kwaliteitsvol participatief traject. Jongeren, jeugdwerkers en experts werden op korte tijd intensief bevroegd.

Tijdens de Algemene Vergadering van 6 september 2017 werd met de aanwezige leden een diepgaande denkoefening rond de adviespunten opgezet. Op 4 oktober werd dit advies bekrachtigd.

Hetgeen voorligt is een relatief beknopt advies dat niet pretendeert de juiste antwoorden te formuleren, maar eerder bezorgdheden formuleert. Die bezorgdheden komen van kinderen en jongeren en experts, in meerdere of mindere mate betrokken op het thema van jeugddelinquentie.

De Vlaamse Jeugdraad uit vanuit haar functie als officieel adviesorgaan van kinderen, jongeren en hun organisaties een aantal concrete bezorgdheden en formuleert vragen naar garanties. Zodoende adviseren we de Vlaamse Regering in het nieuwe jeugdrechtsdecreet nog meer te betrekken vanuit het kinderrechtensperspectief en garanties in te bouwen met enkele fundamentele rechtswaarborgen voor kinderen en jongeren. Bovenal vragen we de Vlaamse Regering ook om steeds te vertrekken vanuit het principe dat fouten maken nu eenmaal bij het jong zijn hoort. Een pedagogische benadering van jeugddelinquentie verdient daarom altijd voorrang.

2 Advies

Werk het recht om gehoord te worden uit op een volwaardige manier. Zorg dat er te allen tijde duidelijke informatie op maat van de minderjarige wordt gegeven en dat de minderjarige op ieder moment in het traject de mogelijkheid heeft om zijn/haar verhaal te doen.

Het recht om gehoord te worden is in elke fase van het jeugddelinquentierecht fundamenteel. Het mag in geen geval pro forma georganiseerd worden en gaat onlosmakelijk samen met het duidelijk, grondig en in begrijpbare taal informeren van de minderjarige. De Vlaamse Jeugdraad verwijst onder meer naar de inzichten uit een samenvattend rapport van een studiedag rond jeugddelinquentie van Het Kenniscentrum Kinderrechten¹. We benadrukken hiermee de nood aan participatie en informatie van de minderjarige in het jeugddelinquentierecht.

Participatie van de minderjarige overstijgt het loutere 'horen' en het 'hoorrecht'. Horen is slechts een gedeeltelijke uitwerking van artikel 12 van het Kinderrechtenverdrag en de participatierechten van kinderen en jongeren in het algemeen. Aandacht voor en inzetten op communicatie impliceert de nodige omkadering en dit zowel op vlak van competentie en ondersteuning als logistieke omkadering. Zo dient men te voorzien in de mogelijkheid om het verhoor

¹ http://keki.be/sites/default/files/Samenvatting_RoSt%202015_Samen%20op%20weg%20met%20VOS%20en%20MOF_0.pdf

te laten plaatsvinden in een voor de minderjarige vertrouwde omgeving. Verder dient het belang van en de nood aan communicatie zich te situeren in de verschillende fases van het traject. De minderjarige moet worden aanvaard als volwaardige partner in zijn/haar traject.

De Vlaamse Jeugdraad vraagt duidelijker te verwijzen naar de noodzaak om te luisteren naar de minderjarige en terug te koppelen in een voor de minderjarige, ouders en opvoedingsverantwoordelijken begrijpbaar taalgebruik. Dit dient te gebeuren in elke fase van het jeugddelinquentierecht. Een uitleg aan de minderjarige over diens (kinder)rechten, het verhoor, de tijdslijn met procedures, het vonnis, ed., is fundamenteel noodzakelijk. Verduidelijk daarom wat concreet bedoeld wordt met 'op een begrijpelijke manier' zoals onder andere genoteerd in artikel 3, §4: 'Voormelde minderjarige wordt van deze rechtswaarborgen op een begrijpelijke manier tijdig op de hoogte gebracht' en concretiseer. Het schriftelijk op de hoogte stellen is hier niet voldoende.

De aanwezigheid van een vertrouwenspersoon en advocaat moet als een fundamenteel recht toegepast worden binnen de uitvoering van dit decreet. Dit is een verantwoordelijkheid van het parket en de jeugdrechtbank. De Vlaamse Jeugdraad gaat nog een stap verder en beschouwt dit recht eerder als een plicht: elke minderjarige moet steeds de mogelijkheid hebben om zich te laten bijstaan/begeleiden door een vertrouwenspersoon en advocaat van zodra ze gehoord worden. Hun aanwezigheid is niet alleen noodzakelijk om de minderjarige bij te staan, zij staan mee in voor de belangen van de minderjarige in kwestie. De minderjarige moet bovendien zelf in de mogelijkheid zijn een vertrouwenspersoon aan te wijzen. Indien de minderjarige zelf niemand aanduidt, moet er door de Sociale Dienst van de Jeugdrechtbank of andere betrokkenen actief opzoek gegaan worden naar een vertrouwenspersoon voor de minderjarige, bijvoorbeeld een leerkracht, opvoeder, sociaal werker... Daarnaast dient men oplossingen te zoeken in het geval van anderstaligheid van de minderjarige en/of zijn ouders of opvoedingsverantwoordelijken. Het beschikbaar stellen van tolken is hierbij onontbeerlijk. Bovendien moet, zoals onder adviespunt 4 omschreven, geïnvesteerd worden in de opleiding van deze personen. Zo kijken wij uit naar een apart statuut van jeugdadvocaten die over de nodige knowhow beschikken en een opleiding hebben genoten.

De Vlaamse Jeugdraad ziet het verlaten van het beschermingsdiscours en het meer aanspreken van de minderjarige op zijn/haar verantwoordelijkheid als een goede evolutie. Bouw voldoende rechtswaarborgen in opdat deze positieve verantwoordelijkheid niet doorslaat in een individueel schuldmodel. Jongeren zijn jong en nog in volle ontwikkeling, fouten maken hoort daarbij.

Vlaanderen wil met dit voorontwerp van decreet vormgeven aan een gedifferentieerd en multidimensioneel aanbod van duidelijke en constructieve reacties op delicten met aandacht voor herstel van de schade. Een van de centrale overtuigingen van waaruit in het ontwerp van decreet werd vertrokken, is om jongeren uitdrukkelijker te beschouwen en te benaderen als verantwoordelijke jonge mensen, eerder dan als handelingsonbekwame, onverantwoordelijke en te beschermen kinderen van hun ouders.

Een positieve evolutie volgens ons. We uiten hier evenwel onze bezorgdheid wat betreft het culpabiliseren van jongeren. Het individueel schuldmodel loert namelijk om de hoek. We verwijzen naar Advies 1303 van de Vlaamse jeugdraad betreffende de gemeentelijke administratieve sancties². Jongeren zijn geen kind meer, maar ook nog niet volwassen. Hun persoonlijkheid ontwikkelt in interactie met de wereld om hen heen: leeftijdsgenoten, ouders, de buurt en de brede samenleving. Jongeren dragen nog geen volwassen verantwoordelijkheden, maar moeten de ruimte en nodige vrijheid krijgen om te experimenteren.

De nadruk op de invoering van snelle reacties evenals de uitbreiding van mogelijkheden om maatregelen te treffen op niveau van de procureur des Konings is volgens de Vlaamse Jeugdraad nefast voor de ontwikkeling van de minderjarige. Minderjarigen moeten kattenkwaad kunnen uithalen en iets kunnen bijleren, alvorens maatregelen worden opgezet. Een confrontatie met het parket of jeugdrechter mag vanuit het perspectief van de minderjarigen niet onderschat worden. De behandeling van jongeren die 'een als misdrijf omschreven feit plegen', moet altijd tot stand

² <https://vlaamsejeugdraad.be/advies/1303-gemeentelijke-administratieve-sancties>

komen vanuit pedagogisch oogpunt. Er moet voorrang gegeven worden aan antwoorden buiten de (buiten)gerechtelijke context.

De Vlaamse Jeugdraad plaats de ontwikkeling, ontwikkelingskansen en re-integratie van de minderjarige centraal. Zolang een vermoeden van onschuld geldt dient men in elk besluit te vertrekken vanuit het herstellen van de schade en de idee om straffende maatregelen te treffen te verlaten. Heb voldoende aandacht voor de positie van de minderjarige in kwestie. Bouw voldoende garanties in dat maatregelen die worden opgelegd in proportie zijn met zowel de maturiteit en ernst van de feiten. De absolute ondergrens voor het jeugddelinquentierecht zou 14 jaar moeten zijn.

In het voorontwerp van decreet wordt met het principe van proportionaliteit gewezen op de noodzaak om bij het bepalen van een opgelegde maatregel rekening te houden met de leeftijd, de maturiteit en de ernst van de feiten. De Vlaamse Jeugdraad ziet een wezenlijk verschil tussen leeftijd en maturiteit. We vragen bijgevolg dat bij het bepalen van de reactie de maturiteit van de minderjarige primeert op diens leeftijd. Een inschatting van de maturiteit komt meer tegemoet aan het proportionaliteitsbeginsel dan te vertrekken van een leeftijd. Er zijn verschillen mogelijk tussen jongeren van dezelfde leeftijdscategorie, zeker tussen 12 en 18 jaar. De ene staat al verder dan de andere in zijn of haar ontwikkeling. Een leeftijd geeft dat onvoldoende accuraat weer. Zo zal een bepaalde maatregel voor de ene 15-jarige doeltreffender werken dan voor een andere. Een sanctie bepalen op graad van maturiteit wil ook zeggen dat de jeugdrechter hierover voldoende informatie dient in te winnen over de situatie en de minderjarige in kwestie alvorens een dergelijk oordeel te vellen.

De Vlaamse Jeugdraad vraagt voldoende garanties die waarborgen dat de maatregel of sanctie die de minderjarige wordt opgelegd, telkens wordt afgetoetst aan het proportionaliteitsbeginsel. We vinden het positief dat beschreven staat dat minderjarigen zelf een maatregel of sanctie mogen voorleggen. We zijn van mening dat dit het verantwoordelijkheidsgevoel van de minderjarige op een positieve manier stimuleert. Maar ook hier moet het proportionaliteitsbeginsel worden gegarandeerd. Minderjarigen die zelf geen maatregel of straf voorstellen, mogen hiervoor niet zwaarder gestraft worden. Niet alle minderjarigen zijn hier immers toe in staat, velen bevinden zich in een zeer kwetsbare positie. Het al dan niet voorstellen van een maatregel door de minderjarige kan dus in geen geval in verband gebracht worden met de aard van de uiteindelijk opgelegde maatregel of straf.

In het bijzonder vragen we ook extra aandacht voor de omkadering, begeleiding en aanpak van jongeren die opgroeien in maatschappelijk kwetsbare situaties.

Het voorontwerp van decreet is van toepassing op jongeren vanaf 12 jaar tot jongeren die de leeftijd van 18 jaar nog niet bereikten, met uitzonderingen. Het IVRK³ bepleit als ondergrens de leeftijd van 14 jaar waarop jongeren berecht kunnen worden in strafrechtelijke context. De Vlaamse Jeugdraad vraagt om ook met betrekking tot de toepassing van dit voorontwerp van decreet de leeftijd te verhogen naar 14 jaar. Jongeren die de leeftijd van 14 jaar nog niet bereikten en een als misdrijf omschreven feit pleegden, dienen binnen het toepassingsgebied van de jeugdhulp te blijven. Zij mogen in geen geval het risico lopen in aanraking te komen met een gerechtelijke behandeling. Bovendien leren de cijfers ons ook dat -14 jarigen zelden een als misdrijf omschreven feit plegen.

Investeer in bijkomende opleiding voor professionals werkzaam in de jeugddelinquentie zoals rechters, advocaten en politie. Doe dit steeds vanuit een kinderrechtenperspectief.

Deze aanbeveling sluit aan bij adviespunt 1, waar we pleiten voor meer communicatie in het licht van participatie van de minderjarige. De minderjarige komt in het jeugddelinquentierecht in een context terecht waar hij met verschillende figuren binnen het rechtssysteem in aanraking zal komen. De Vlaamse Jeugdraad benadrukt de nood aan bijkomende

³ https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/kinderrechtenverdrag_nederlandse_vertaling.pdf

investering in de opleiding van de professionals die minderjarigen begeleiden, ondersteunen en toespreken binnen het toepassingsgebied van de jeugddelinquentie.

De minderjarige inlichten in voor hem of haar begrijpbaar taalgebruik veronderstelt kennis en kunde, van die taal en van kinderrechten. Professionals moeten beschikken over bruikbare tools die hen ondersteunen in het communiceren met minderjarigen.

De invoering van dit decreet brengt een verschuiving van rechtsregels met zich mee. De praktijk dient hier voldoende op voorbereid te worden. De advocatuur en magistratuur, die het jeugddelinquentierecht mee vormgeven, moeten hiertoe opgeleid worden. De Vlaamse Jeugdraad vraagt een concrete decretale verankering en extra investeringen om hier werk van te maken.

Schrap de uithandengeving, die zowel wetenschappelijk als ethisch geen enkele grond heeft, uit het decreet. Voorzie een waardevolle tijdsbesteding voor jongeren die langer dan 18 jaar verblijven in de gesloten opvangcentra evenals in gesloten zorg verkeren. Werk aan hun herintegratie in de maatschappij.

De Vlaamse Jeugdraad is fundamenteel tegen het behoud van de uithandengeving en vraagt de Vlaamse overheid de uithandengeving te schrappen uit het decreet. De keuze voor het behoud is meer een principiële en politieke keuze dan een keuze gebaseerd op onderzoek of feiten. Belangrijker nog is dat deze keuze in geen geval gemotiveerd wordt vanuit het belang van het kind en zelfs tegen het Kinderrechtenverdrag ingaat. De Vlaamse Jeugdraad pleit zoals steeds voor het centraal stellen van het perspectief van het kind.

Internationaal onderzoek toont bovendien aan dat uithandengegeven minderjarigen sneller, vaker en met zwaardere feiten recidiveren dan MOF-minderjarigen behouden binnen het jeugdrecht⁴.

De Vlaamse Jeugdraad vraagt antwoord op de vraag wat de motivaties zijn van de Vlaamse overheid om uithandengeving te behouden en welke doestellingen hiermee beoogd worden. De Vlaamse Jeugdraad ziet een aanvaardbaar alternatief in de in artikel 35 van het voorontwerp van decreet voorgestelde sanctie, de gesloten begeleiding van maximaal 7 jaar. Gezien dit alternatief ziet de Vlaamse Jeugdraad het moment gekomen om komaf te maken met uithandengeving en deze sanctie als vervangend alternatief te beschouwen.

Met betrekking tot dat laatste vraagt de Vlaamse Jeugdraad bijkomende garanties dat er effectief vanuit een pedagogisch programma wordt gewerkt met de minderjarige zowel tijdens de uitvoering van de in artikel 35 vermelde sanctie als voor de gesloten zorg. Hierbij benadrukt de Vlaamse Jeugdraad de noodzaak van elke sanctie te zien en toe te passen als een pedagogisch sanctie of maatregel. Er moet een duidelijk traject voorzien zijn dat gericht is op re-integratie van de minderjarige. Samenwerking met betrokken en relevante diensten zoals opleidingscentra en VDAB zijn onontbeerlijk om hier gevolg aan te geven.

Bekijk gestelde problemen door jongeren steeds in hun context. Het is positief dat de zogenaamde MOF en VOS minderjarigen uit elkaar worden gehaald, maar de meeste minderjarigen die een misstap begaan komen wel uit een VOS situatie. Zet voldoende in op het versterken van hun context eerder dan hen te straffen.

We vinden het positief dat komaf wordt gemaakt met de begrippen VOS en MOF en dat deze minderjarigen vanaf nu ook niet meer samen in een gemeenschapsinstelling kunnen worden opgevangen. Er moet wel voldoende aandacht gaan naar de redenen waarom minderjarigen feiten plegen. Jonge delinquenten zijn namelijk zelf vaak slachtoffer van hun eigen context en zeer kwetsbaar. Zo komen ze vaak zelf uit een VOS situatie. Het is hierbij zeer belangrijk telkens de context van deze minderjarige mee in beschouwing te nemen en hen niet af te rekenen op de moeilijke situatie waarin ze zich bevinden. Dat komt voor de minderjarige in kwestie namelijk over als een dubbele straf: enerzijds voor

⁴ [https://cris.cumulus.vub.ac.be/portal/en/persons/yana-jasmine-jaspers\(ce5e8890-f61f-4b01-a651-09483f1d57c3\)/publications.html](https://cris.cumulus.vub.ac.be/portal/en/persons/yana-jasmine-jaspers(ce5e8890-f61f-4b01-a651-09483f1d57c3)/publications.html)

de feiten zelf, maar anderzijds ook voor de situatie waarin hij/zij zich bevindt en niets aan kan doen. De vraag waarom een minderjarige feiten pleegt moet telkens worden gesteld en als doorslaggevend element worden meegenomen in de afweging of een minderjarige terecht komt in de jeugdbescherming of in het jeugdsanctierecht.